

Locuint'a Redactorului

si

Cancelari'a Redactiunii

in

Sra'a tragatorului
(Lövész-utca), Nr. 5.

Sorisorile nefranoste nu se vor
primi decatu numai de la corespon-
dintii regulari ai „Federatiunii.”
Articlii tramisi si nepublicati se
voru arde.

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va essi Joul-a si Dominec'a.

Pretulu de Prenumeratiune:

Pre trei lune 3 fl. v. a.
Pre siese lune 5 „ „
Pre anulu intregu 10 „ „

Pentru Roman'a:

prea intregu 30 Fr. = 30 Lei n.
„ 6 lune 16 „ = 16 „ „
„ 3 — 8 „ = 8 „ „

Pentru Insertiuni:

10 cr. de linia, si 30 cr. taes'a tim-
brale pentru fiesce-care publicatiune
separatu. In loculu deschisu 20 cr.
de linia.

Unu esemplarta costa 10 cr.

Sciri electr. partic. a. „Feder.”

Data in Siomecut'a-Mare, in 7 Martiu la 10
ore 40 min. d'ia di.

Sosita la Pesta in 7 Martiu la 12 ore 30 min.
d'in di.

Prin corruptiune infama si presiune
dirigatoresca conservativulu Bartal György
rees deputatu in Choru cu maioritate de
50 voturi, contr'a candidatului nationalu
Vasilii Indre, advocatu, care a avutu
525 voturi. Insuffletirea partitei natio-
nale a fostu admirabila.

Muciu.

Pest'a, 24. Febr., 8. Martiu, 1873.

Observassemu in Nr. tr. ca res-
punsulu Dlui E. Macellariu
fusesse comunicatu in estrassu „enig-
maticu” in diariulu „P. Lloyd,” dar
ca pentru publiculu romanescu ar fi
destellu de bine intiellesu si asiá; asta-
di, dupa ce respunsulu i se dede ce-
tite si in siedinti'a publica a Camerei
deputatiloru trebe se constatamu, ca
testulu scriesorii Dlui Macellariu, este
intru adeveru cam enigmaticu, o repe-
títmu, nu pentru noi si cetitorii rom.
ci pentru straini si d'in acestu punctu
de vedere de si caus'a passivitáti,
resp. a abtinerii Romaniloru Trans-
silvaneni este destellu de cunoscuta,
am fi doritu totu-si ca D. Macellariu
se fi datu unu respunsu mai explicitu,
ca-ce Jud'a cellu fara de lege n'a vrutu
se intiallega si arde bunu p'ectatu d'a
se face prostu. Inse quod differtur non
aufertur, ocaziune va mai fi dupa ce
allegutorii lu voru fi allesu de a dou'a
ora, de altmintrea prossim'a ocaziune
i se offerese Dlui Ioach. Mures-
sianu. Speramu ca se va face, dar
respunsulu mai explicitu nu credemu
se i-se dee cetire in camera, ca-ce atunci
Jud'a nu s'ar poté p'eface ca nu in-
tiallege.

Siedinti'a de eri a camerei deputa-
tiloru Ung. ni infacisá o scena forte
instructiva si de importantia mai alles-
su pentru omenii caroru fam'a li prog-
nostica de multu eredfrea potestati si
inca in cellu mai approp' viitoriu.
Discursulu de alalta eri allu deputa-
tului Mass. Uerményi, a sup'a
institutiunii militieloru (honvéd) fa-
cuse impressiune atátu de adunca, in-
cátu unulu d'in capii oppositiunii D.
Col. Tisz'a, credid a fi necessaria des-
cinderea sa in arena spre a combate
pre mascatulu inimicu allu honvedilo-
ru si a apperá institutiunea in contra
armatei communi ce, dupa a sa pare-
re, servese mai multu interessele cel-
loru ce sustinu centralisarea imperiu-
lui pre socotel'a independencie Ungar-
iei, carei-a militarismulu de Vienn'a
pururea i-au fostu inimicu. Dep. Uer-
ményi, intr'una discursu forte diploma-
ticosu, dedesse a se intiallege ca hon-
vedii si mai allesu progressiv'a loru
immultre este de pucinu folosu si de
mare greutate tierrei, pentru ca de
una parte organizatiunea loru este
forte superficiala, era de alta parte ave-
ndu monarchi'a armat'a ei commune
pentru apperare, honvedii nu numai
devinu de prisosu, dar subtragu multa
potere de omu de la agricultura, meserie,
etc. Col. Tisz'a, facendu allusiuni dra-
galasie la tendintielle Viennese in our-
su de 300 de anni indreptate in con-
tra Ungariei cere, firesce ca in locu
d'a se reduce honvedii, cari appera
libertatile tierrei, mai bine se se reduca
armat'a commune, carea de altmintrea

inca s'a doveditu insufficiente a apperá
monarchi'a, era la 1848 au luptatu in
contra libertatii poporeloru si a nume
a Ungariei sustienuta cu bucuria de
honvedii caroru asta-di se refusa nu
numai pensiunea ce se dá toturoru ini-
miciloru de odeniara a libertatii Ungariei,
ci li se refusa inca si recunoscinti'a pu-
blica. Profunda impressiune a facutu cu-
ventulu, de altmintrea destellu demode-
ratu allu lui Tisz'a a sup'a majorita-
tii Camerei si respunsulu ce bar. Sen-
nye i starul a da, ca explicatiune cu-
viutelu lu Uerményi, nu avú acellu
succesu stralucitu ce avusse prim'a de-
but re a cestui barbatu de statu, care
d'in parte-i inca dechiará a fi unulu d'in
cei d'antáiu, cari lupta pentru funda-
rea si consolidarea statulu magiaru, dar
cátu pentru honvedii, dsa poterea loru
o repune nu in desvoltarea estensiva, ci
mai multu in cea intensiva. Bar. Sennyei
avu curagiulu a vorbi nu numai ca-
merei ung. oi, si pote mai allesu, ca
omn allu viitorulu, ca se fia auditu
si intiellesu preste riulu Lait'a, unde
negressitu va castigá multi amici, dar
ni-se pare ca va perde pre atáti-a d'in
cei de d'in coce. — Cu tote applausele
inse ce primisse D. Col. Tisz'a si cu
totu effectulu deprimetoriu allu cuvin-
teloru dlui Sennyei majoritatea Camerei
refusá si asta data propunerea deputatulu
Váradi, d'a se da pensiuu honvediloru
d'in 48. prin care propunetorii staru-
ndu in totu anulu, au inceputu a deveni
forte inopportuni.

Proiectulu de lege pentru reform'a
legii electorali au fostu primitu in sied.
de eri a Camerei deputatiloru senatu-
lui imp. de Vienn'a. Centralistii serbe-
dia triumfulu loru, d'ar invingerea sé-
mena multu cu a regelui Pirrhu. Le-
gea s'a votatu intre posomoritele si de-
primetoriele resunete alle cuventulu de
despartire a deputatiloru Poloni, cari
intonara unu „remasu bunu” firesce nu
amicabilu, si intorsera dossulu cátra
nemtii centralisti, cari voru se nemiceca
si ultimulu refugiu allu autonomiei pro-
vincieloru. Cine au votatu dara legea?
nemtii si vre o 5. deputati d'in Dalmati'a
pre cari au ademenitu clic'a stapanitoria.
Nationalitatele absentara si neci ca se
voru mai presentá pana va fi in vigore
nou'a lege. Vedia nemtii cum voru
scote-o la calle. Nemtii voru se imi-
tedie pre magiari, dar situatiunea nu
este aceea-si, apoi se mai asepte sta-
panii d'illei, ca-ce situatiunea se va
schimbá si in Ungari'a. Croati'a si
Transilvani'a sunt rane deschise ori
cátu ar affectá magiarii a le fi vinde-
catu. Minciuna este, precum minciuna
devine si legea de nationalitate cal-
cata mereu prin cei ce au facutu-o,
incátu oppositiunea nationala are se
iee in scurtu proportiuni la cari nu
se asepta stapanii d'illei, Sil'a mai
pote domni in Europ'a, omenii silei
sunt judecati in ochii lumei.

Reallessulu presiedinte allu state-
loru Unite Americane, D. Grant,
o ocaziunea inaugurariisalle solemne,
in nuociulu seu au pronunciatu cuvin-
tele de mare importantia ca, dupa
convictiunea sa lu me a civilisa-
ta se pleca spre republi-
ca. Acesta enunciatune au facutu
profunda impressiune in statele mo-
narchice alle Europei si nu unu dom-
nitoriu d'in „milla” lui Ddiu lu va fi
imprecatu in inim'a sa pre importu-
nulu profetu, pentru veracitatea sa.
„Eppur si muove” au dissu Gallileu,
asiá dice si Grant, dupa celle vedute

in Franci'a si mai de currendu in Is-
pani'a, adeca in tierrele unde mai pu-
tinu se sperá. Nemtii affirmau ca nu-
mai ei ar fi cei cu missiunea d'a inte-
lencia republice stabili, candu tempulu
va fi sositu, ca-ce elementulu latinu,
pururea mobile, ca argintulu cellu viu,
d'in caus'a inconstantie alle nu este
aptu pentru institutiuni republicane.
Se pare inse ca nemtiloru nu li-a so-
sítu nea tempulu si elementulu latinu,
i-a prevenitu, luandu li si acl, ca pre-
totidene palm'a iniciativei.

Resultatulu debateriloru gener. a
sup'a reportulu de constitutiune, in
Camer'a Franciei, este provisoriuu in-
definitu, adeca era unu compromissu
intre poterea essecutiva si cea legisla-
tiva, care de trei anni tiene pendin-
te cestune a vitale, daca are se se
proclame republic'a, ori se se res-
taure monarchi'a in Franci'a. Dupa
nunciulu Dlui Thiers si dupa celle pe-
trecute in sinulu commissiunii de trei
die i lumea se asepta ca republic'a
are sa fia proclamata ca forma defini-
tiva de guvernare, dar lumea s'a in-
siellatu si mai tare poporulu francez,
ca-ce D. Thiers nu cutedia, fia ca nu
crede a fi sositu inca tempulu (care
ar fi mai propiciu dupa evacuarea
territoriulu fr. de ostile straine, dupa
cum dice dsa) fia ca nu-si pote de-
vinge simpatihie alle pentru fostii
„liberali” „Orleanisti”. Unu annu
inca! si atunci se va allege, noi spe-
ramu ca republic'a va triumfá in Fran-
ci'a, si ca ea nu va sufferi ca se o
intreca in asta privintia sor'a cea mai
monarchica dintre sororile latine.

Interregnum in Zarandu

Incordat'a atentiane cu care sclavii poli-
tici, noi romanii, intempinnamu schimbárele
ce provinu d'in nou'a sistema dualistica ce ne
apessa, acaroru effectu reale pentru noi nu
este altulu decátu mangaiarea in sufferintie de
o parte si consolidarea d'in di in di tota mai
tare a consciintiei nationale de alt'a, a acelei
consciintie, care nutrinde-o cu acumpetate
sengura va fi in stare a sparge portile infer-
nulu lacomu de predominare, in tocm'a cum
triumfara stapanitorii nostri de asta-di facia
de absolutismulu riguros, care nu suferá as-
semene consciintia nationala, — mi impune
detorint'a morale, a intretiené pucinu on-
publicu romanu cu descrierea unoru obiecte
mai importante, d'in celle ce s'au pertractatu
de curundu in adunarea extraordinaria a re-
presentantiei Comitatu Zarandu tienuta la 25
Februaru a. c.

Este memorabila acesta adunare pentru
noi Zarandani, in tocm'a precum fusesse
odata memorabila diua de 19. Ianuariu 1869.
candu se facura cunoscutele proteste scemne
pentru denumirea d'in partea guvernulu ma-
giaru a Comitatu magiaru: c. Alessandru
Haller, cu violarea §-lui 27, d'in legea de na-
tionalitate.

— Nu voiu de asta data a face paralela
intre 19. Ianuariu, 1869. si intre 25. Februa-
riu, 1873. unu intervallu abá de 4. anni,
nu, ast'a o lassu in judecarea nepartiala a
acelloru romani de anima, cari voru percurge
cu atentione decursulu evenemintelu inainte
de ast'a cu 4. anni, asiá precum intru ade-
veru s'a intemplat, era nu precum s'a des-
crisu acelle pre acellu tempu pentru marele
publicu romanu, in multe privintie neesactu
si facia cu unele persone singuratece, ce a
avutu role insemnate — cam partialu.

De asta data trecu la obiectu.

In siedinti'a reprezentantiei de la 25.
Februaru a. c. care s'a tienutu sub presie-

dinti'a Dlui vice-Comite. Dr. Ios. Hodosiu,
deschidendu presiedintele siedinti'a, la care a
participatu si membrii si publiculu asculta-
toriu in mare numeru, cu cuvintele: ca sante-
mu in interregnu, ni-a facutu cunoscutu, cum-
ca fostulu comite supremu cont: Aless. Hal-
ler este demissionatu d'in acestu postu si in
loculu lui este numitu Dlu Ferdinandu Höss-
ler. —

Apoi dupa formalitatea ind atenata facundu-
se rapportu despre activitatea officialiloru si des-
pre intratele de la ultim'a adunare a repre-
sentantii incoce, sa purcessu la pertractarea
ordinatiunei ministeriului de interne, relativu
la cassarea sigileloru offic. proviedute cu in-
scriptiune latina ori romana si inlocuirea loru
cu inscriptiune eschisiva ungrésca.

Acesta ordinatiune ministeriale destellu de
insemnata, a datu ansa la o discussiune mai
animata, mai allesu d'in acellu motivu, ca
prin publicu se stracorasse ce-va despre ace-
sta ordonatiune, prin care se intentionedia a-
se cassá sigillele usuate de seculi, si confir-
mate prin ordinatiuni mai innalte, precum si
d'in acellu motivu, ca adunarea reprezentan-
tiei a fostu conchiamata extraordinarmente
chiaru numai d'in incidentulu acestei ordi-
natiuni.

Audi lume romana! parietesculu mini-
steriu reg. ung. de interne viue cu o ordi-
natiune in forma de ucasu si demanda vice-
comitelui, ca dupa-ce d'in protocollulu repre-
sentantiei substernutu acellui-a-si ministeriu a
lucru de... Comitatu Zarandu, in centrulu officialteloru se in-
trebuintiedia sigille cu inscriptiune latina si
romana, de unde deducundu trebe ca la offi-
ciolatele d'in cercurile pretoriale se voru in-
trebuintia sigille pure romane, care semnificare
esterna, considerandu — auditi motivarea —
ca toti locutorii acestei patrie formedia un'a
si aceea-si natiune, indivisi-
bila uatiune magiara, ministeriulu
nu pote sufferi sigile cu alte inscriptiuni ne-
legale, afara de celle cu inscriptiune statulu,
eschisivu magiare, ca si candu sigillele usuate
de secli si introdusse pre calle legale cu con-
sensulu mai innaltu, s'ar poté cassá cu o tra-
sura do péna; — totu in acesta ordinatiune
ministeriulu dispune a se intrebuintia de aci
inainte ca limba de manipulatiune pentru af-
facorile interne — limb'a magiara! Represen-
tanti'a Comitatu, deci facia cu a asest'a ordi-
natiune n'a potutu si nu i-a fostu ertatu a
decide altmentrelea, decátu ca: sustiene
sigillele si usulu de pana a cum
prefacutu in lege, si in acesta privintia face
substernere la ministeriulu de interne.

Trecandu apoi la acea parte a ordinatiunei
ministeriale de mai susu, prin care totu acellu
laudatu ministeriu nimicesce acellu conclusu
allu reprezentantiei, dupa care presiedintele re-
presentantiei se indetoresce a enuciá ori deu-
sulu, ori altu cine-va conclusele comitetulu si
in limb'a romana, ca limb'a maioritatiei pre-
cumpentorie; reprezentanti'a comitetulu facia
cu acesta ordinatiune a otaritu a face suste-
nere la dieta, in forma de gravamenu. Resul-
tatulu lu vomu vedé la tempulu seu, bunu de
siguru nu va fi!

Venindu apoi la ordine denumirea noulu
Comite supremu D. Ferdinandu Hössler, repre-
sentanti'a, dupa o debattere seriosa, luandu in
considerare, ca substernerea innaintata la mi-
nisteriu in annulu 1869. pentru ca pre viitoriu
la numirea de comite supremu pentru acestu
comitatu se se observe legea de nationalitate
si se se denumésca comite de nationalitate si
religiunea romana, neci dupa espirarea a loru
4 anni n'a sosita neci unu respunsu, ci in locu
de atare ni s'a respunsu cu faptulu, denumín-
du-se pentru acestu comitatu de Comite era
unu neromanu; considerandu ca de la guvern
in assemene impregnari nu potemu asepta
vindecare, s'a decisu a se innainta substernere

cătra dieta, pentru ca acésta să aviesedie pre ministeriu ca pentru acestu comitatu cu preponderanta maioritate romana să se opere die a se denumfi în acestu postu Comitatu romanu; notificandu totu odata, că cătu pentru person'a privata a nou-lui Comite, acésta remane neatinsa si pre nou-lui Comite ca persona privata — substornerea nu lu privesce. — Aci nu potu să nu constatu cu placere, că sub totu decursulo desbatterei acestui obiectu momentosu, atâtu între romani, cătu si între magiari a domitu unu spiritiu pacnicu, liniscitu si daca consideramu spiritulu ce domnesce în Zarandu, trebue să marturissimu, că tota allarmarea ce se face în contr'a Zarandaniloru, este numai oper'a unoru spirite neliniscite, caroru li-aru placé a pescui în turbure si cum-că acestu alarmu este — dupa cum se esprimasse si fostulu comite D. conte Alessandru Haller — în contrastu cu adevverulu, sunt scorniture reutaciose.

Cătra aceste mai adaugandu ca de corollariu, că daca de colo de susu, de la guvernul, nu s'aru arruncá în continu merulu de certa, si s'aru ascultá si respectá justele pretensiuni alle maioritatii locuitoriloru d'in acestu Comitatu, basate si altcum pre legi positive, atunci între locuitorii de diferite nationalitati d'in acestu Comitatu, ar domni intiellegere fratiesca, dupa cum prea bine a accentuat unu membru allu reprezentantiei, că-ci lipsindu agitatorii perpetui, barbatii conducatori de ambe părtille ar avé atât'a prudintia, de n'aru permite ca bun'a intielegere se-o conturbe nesce capete lacome de predominare. De essemplu viu ni pote servi în acesta privintia decursulu desbatteriloru d'in siedintia reprezentantiei de la 25 Februariu a.e.!

Amara desamagire inse, cand d'in partea guvernului în realitate vedemu a se practisá contrariulu, si suntemu siliti a admite proverbialu, ca: de la capu se impute pescele!

V. . . u.

Camer'a reprezentantiloru Ungariei.

Siedintia de la 4. Martiu 1873

Siedintia se deschide la 10 ore d'in di.
Parteniu Cosma; Onorab. Camera! În siedintia de ieri d. presiedinte s'a portatu facia de mine într'unu modu, pre care ori si cum altmintrelea lasiu poté numi, numai „moderatu si cu tactu“ nu. Dreptu aceea, spre a chiarificá situatiunea me vedu constrinsu a adressá ministrului culteloru si instructiunii publice o interpellatiune, cu privire la obiectulu, la care d. presiedinte nu mi-a concessu a vorbi. Eu asié sciú, că de candu acesta camera a facutu pendinte primirea summei de 4000 fl., ce s'a votatu ca ajutoriu pentru gimnasiulu romanu de Brasiovu, de la o conditiune ce s'a redicatu la valore de concludu, gimnasiulu n'a mai primitu acesti bani, ba sum informatu, că metropolitulu de Sabliu a si dechiaratu, că conditiunea pusa nu o pote acceptá si implini, si astfelu nici banii votati nu-i pote redicá. Deci, daca lucrulu stá astfelu si daca commissiunea financiaria si camer'a scie acésta, atunci într'adveru nu pricepu, pentru ce mai figuredia aici 4000 fl. în bugetu, si pentru ce tocmai acum s'a afflatu de lipsa si cu scopu a se scoate d'in bugetulu straordenariu si a se asiedia în cellu ordenariu, ceea ce insema, că rubric'a acésta va avé să figuredie inca multu tempu în bugetu. Este lucru evidentu si palpabilu, că daca camer'a va urmá si în viitoriu scopulu de pana acum, ca adeca banii se nu se pota redicá, atunci de buna seama summ'a acésta va figurá în bugetu pana atunci, pana candu noi vomu aduce legi si pana candu beseric'a nu va renunciá la autonomi'a sa. Acésta inse nu se pote presupune, ca pentru bani, fia ori cătu de multi, beseric'a să renuncie la autonomi'a sa, seau gimnasiulu să se desbrace de caracterulu seu confessionalu. Figurarea celloru 4000 fl. în bugetu nu pote avé altu intiellesu, de cătu seau că voimu să amagimu lumea cu ei, seau că voimu să satirisámu. Dar nu credu să fia chiamarea nostra, a dietei, ca să amagimu lumea seau să facemu d'in lege satira. Dreptu aceea ni-iau libertatea a adre-

sá dlui ministru de culte si instructiune publica umatori'a interpellatiune:

1. Ce s'a intempelat cu cele 4000 fl. votati în bugetulu annului trecut ca ajutoriu pentru gimnasiulu romanu de Brasiovu?

2. Dechiaratu-s'a reprezentantii gimnasiulu d'in cestiune, seau metropolitulu gr. or. de Sabliu în privintia acceptarii seau neacceptarii conditiuniloru puse pentru redicarea acestoru bani? Daca da, apoi

3. Comunicatu a d. ministru acésta dechiaratiune si commissiunii financiare în decursulu pertractarii bugetulu?

Eu nu facu acesta interpellatiune, pentru că dora asiú voi să suspitione diu pre d. ministru, că a intrebuintiatu acesti bani spre alte scopuri, nu, pentru că sciú, că daca banii nu s'au redicatu, ei de buna seama se affia în visteria statulu; ci eu ceru aceste desluciri, pentru ca camer'a să scia, că redicatu-s'au banii ori ba; eri n'am avutu ocasiune să-mi dau parerea în acesta privintia inaintea camerei si apoi d. ministru inca n'a dechiaratu cum stá lucrulu.

Interpellatiunea se presinta ministrului concerninte.

Camera trece apoi la ordenea dillei si dupa una scurta desbattere inchiaia discussiunea a supra bugetulu ministrului Culteloru si instructiunii publice. Dupá aceea se incepe desbatterea generale mai restrinsa a supra bugetulu ministrului de justitia.

Ministrulu de justitia Paulu Leu ié convenitu si dupa ce recunosce necesitatea imperativa d'a complet'a reformarea si organizarea justitiei, infra apoi institutiunile cari în prim'a linia sunt d'a seintroduce seau organizá, precum si reulu ce este d'a se delaturá pre callea reformeloru. Într'acestea este institutiunea notariloru publici; proiectulu de lege în acesta privintia este dejá gat'a; acéstei-a va urmá ordenea advocatiloru, apoi simplificarea agendeloru judecatoriesci. Mai departe va nisuf, ca reformarea procedurii penale si a celei civile se se efectueza cătu mai currendu si se se inaintie provisoriu până atunci, candu mareu opera de codificatiunii pro acestu terrenu va fi gat'a. Afara de acéstea, oratorele crede a accelerá si reformarea institutiunii essecutoriloru judecatoriesci, daca acésta se va dovedi de rea si defectuosa. În fine oratorele dechiaru, că accepta propunerea commissiunii financiare, relativa la convocarea unei anchete de barbatii de specialitate, cu carea se se consulte în privintia noveloru reforme.

Ludovicu Kármán, avendu în vedere multele agende ce sunt d'a se resolve fáre amenare, pentru ca justitia se nu suferia, crede că cea mai buna si corresponsdieteria modalitate în assemeni impregiurári ar fi, daca s'ar creá în gremiulu ministeriulu una sectiune codificatoria de o parte, éra de alta parte o assemene corporatiune d'in sinulu camerei deputatiloru.

Paulu Hoffmann dice, că nimenea se nu se minunedie, că commissiunea fin. s'a vedutu necesitata a constata defectele si starea deplorabile a justitiei. Caus'a e, că sistemulu, în genere si specie, în mare si micu, nu platesce unu banu reu. Procedur'a trebue să fia nemidilocita, verbala si publica; acéste sunt nisce conditiuni asié de vitale si necesarie în cătu fára amenare si traganare trebuiescu introdusse. Oratorele nu cere de la guvernul unu programu mare, politicu, ci cere unu planu chiaru si decisivu. Siefulu justitiei trebue să scia, ce si cum vré se lucre, pentru ca se nu cademu de nou în anomalie ca si cu occasiunea organizarii tribunaleloru.

Col. Tisza inca semte, că tribunalele, pre langa tota organizatiunea lor si pre langa tota immultirea personalulu judecatoriescu nu correspundu. Deci oratorele presinta urmatoriulu proiectu de resolutiune: Camera insarcinedia pre ministrulu de justitia, ca se studeeie cestiunea, daca este cu potintia a se scoate si cum s'aru poté scoate d'in sfera agendeloru judiloru ordenariu tote acelle cause civile mai secundarie, cari nu pretindu o procedura processuala ordenaria, assemene si causele politiane mai secundarie si alte affaceri; apoi se ié mesure, ca acéste causa se se delibere într'altu modu, — si despre acésta se presinte cătu mai currendu unu proiectu.

Acestu proiectu de resolutiune se va tipari si distribui.

Siedintia de la 3. Martiu 1873.

Dupa deschiderea si verificarea processulu verbalu d'in sied. preced. presiedintele aduce la cunnoscintia camerei, că d. Elia Macellariu, allesu deputatu în oppidulu Hatiegu, i-a respunsu la provocarea sa. — Se ceteasca apoi respunsulu, allu carui testu e urmatoriulu:

„Prea onorabile dle Presiedinte!

La scrisorea D Tale de la 16. Fauru Nr. 339, pre carea eu am primitu numai în 21 Fauru, si prin carea DTa me provoci, ca în terminu de 15 dille să-mi presntu mandatulu si să-mi occupu loculu în camera deputatiloru, seau să dau o dechiaratiune în acesta privintia, — am onore a respunde cu totu respectulu urmatoriele:

Ce e dreptu, este addeveratu, că maioritatea allegatoriloru d'in oppidulu Hatiegu m'au onoratu cu increderea si m'a facutu partasiu de distinctiunea, d'a me allege deputatu allu oppidulu mentiuonatu, fára ca eu se fi amblatu dupa acesta onore si fára ca se fi avutu cunnoscintia prealabile si se-mi fi datu consentimentulu în acésta privintia.

Dar nu mai pucinu addeverata este si impregiurarea, că eu, în deplina intiellegere cu allegatorii mei si în consonantia cu parerile lor si alle melle, am facutu pendente primirea mandatulu de deputatu de la ore-cari conditiuni. Si fiindu că acéste conditiuni pana asta-di nu s'au implinitu, me vedu necessitatu a dechiará urmatoriele:

Stim'a ce o detorediu allegatoriloru mei, amorea ce o nutrescu în peptulu meu pentru patria si natiune, nu-mi concedu a me folosi de o camdata de mandatulu de deputatu.

Aducandu-Ti acésta la cunnoscintia, Te rogu totu odata, Dle Presiedinte, se primesci espressiunea deosibitei stime ce Ti o pastrediu. Allu DTalle etc. Sabiu în 2 Martiu 1873.

Elia Macellariu.

consil. guvern. în pens.

Presiedintele întreba camera, daca voiesce se decida a cu ma a supra acéstei justitii; seau mai tardiu? (Strigáte: „Asta-di! Mane!“)

Gabrielu Várady: Ce este aici d'a decide? D. Macellariu si-depune mandatulu, camera ié actu despre acésta ca de regula si insarcinedia pre presiedinte cu publicarea noiei allegeri.

Col. Tisza inca este de acesta parere, inse ar voi ca a supra acestui obiectu se se decida alta-data, de-ora ce acum nu este la ordenea dillei.

Albertu Perczel dice, că în caus'a acésta numai acea procedura pote se fia correcta, care se usedia la depunerea fia-cariu mandatulu. Camera n'are de cătu se ordone allegere noua.

Alessandru Csánády observa, că d. Macellariu prin nici unu conventu nu dice că si-depune mandatulu, cere deci ca respunsulu se se tiparesca si puna la ordenea dillei.

Col. Ghiczey dice, că celle-lalte casuri despre depunerea mandatulu, la cari s'a provocatu d. Perczel, nu sunt d'a se assemená cu casulu ecestu-a, de-ora-ce d'in respunsu nu se pote vedé chiaru, că d. Macellariu si-depune mandatulu. Spre a nu creá casu de precedintia, ceea ceintre acéste impregiurári ar fi periculosu, oratorele este de parerea, ca a supra acestui obiectu se se decida mai tardiu.

Presiedintele întreba apoi camera, că voiesce se iee indata mesure în acesta privintia? — 59 deputati respundu cu da, si 55 cu ba. Astfelu camera insarcinedia pre presiedinte a publicá allegere noua în oppidulu Hatiegu.

Camera trece apoi la ordenea dillei si dupa ce accepta proiectulu de concludu allu commissiunii fin. precum si pre allu lui Col. Tisza, despre cari amu amentitu mai susu, incepe desbatterea speciale a supra bugetulu ministrului de justitia.

Titlurile 1—4 alle bugetulu ordenariu se accepta fára discussiune.

La titlulu 5 „Tabla reg. d'in Tergulu-Muresiului“ cu 123.220 fl. dlui deputatu nationalu Parteniu Cosma atrage attentionea guvernului si a camerei a supra abuseriloru comisse de acestu foru appellatoriu, care în contr'a art. de lege 14 d'in 1870 în causele apellate de la judecatoriele singulare, în decursu de doi ani intregi, a judecatu totu în collegiu de

cinci în locu de trei membri, prin ce a causatu daune immense atâtu erariulu, cătu si partiloru litigante, că-ci judecátile acestui collegiu tote se nullifica si prin acésta nu numai că forulu de cassatiune i rapesce forte multu tempu de lucru, nu numai, că în doi ani de dille, intrebuintandu în locu de doi, p a t r u assessori, in sa-si tabl'a reg. a lucratu numai pre diumetate de cătu ar fi potutu lucrá, ci acuma e silita de nou se mai judecede odata totu acelle-si cause, éra partile litigante, afara de daunele escande, sunt inapoiate întru deciderea causei loru doi ani de dille. Deci, oratorele cere inv. sti. atiune severa contr'a presiedin'elnu acellui foru (Br. Carolu Apor de Tofaleu. — Sciú on. cetitori cine este acesta passere? Rap.) si pensiunarea lui. (În unulu d'in urii prosimi vomu publicá discursulu intregu. Red.)

Titlurile 6 si 7 inca se accepta fára discussiune.

La titlulu 8 „Tribunalele si judecatoriele cercuali reg.“ cu 6,626.039 fl. deputatulu nationalu Parteniu Cosma ié de nou conventulu si dice, că nu voiesce se detraga nici unu cruceriu d'in summ'a ce se recre pentru sporirea numerulu judecatoriloru si a personalulu de manipuliatiune, inse roga pre ministrulu, ca întru dejudecarea lipsei de judecatori se nu ié de cinsura numai numerulu restantieloru de acuma, că-ci acelle sunt în cea mai mare parte astfelu de lucruri, cari prin intruducerea notariateloru publice, a jadoru de pace si a unei legi forestiere (silvanale) negresiu se voru scoate d'in competintia judecatorieloru singulare, si prin acésta impucinandu-li-se lucrulu cellu pucinu cu diumetate d'in cellu de asta-di se pote forte usioru intemplá, ca sporirea mai cu seama a judecatoriloru sing. se devina entia sine necesitate; poporulu va avé d'a sustiené unu personalu scumpu de judecatori superflui, denumiti pre vietia. În fine fiindu vorb'a de denumiri noue, roga pre ministrulu, ca se respectedie legea de nationalitate mai bine de cătu antecessorulu seu si se considere deplinu calificatiunea cea mai ponderosa pentru unu judecatoriu, ca adeca atâtu judii singulari, cătu si cei de la tribunalu se pricepa pre deplinu limb'a poporulu d'in tienntulu respectiv. (Discursulu lu vomu publicá intregu în unulu d'in urii viitori. Red.)

La punctulu despre „remunerarea essecutoriloru judecatoriesci, cari functiunea în affacerile seraciloru,“ care punctu inca se tiene de acestu titlu, a vorbitu si d. deputatu nationalu Dem. Bouciú. Dupa scurta desbattere bugetulu ministrului de justitia se delibera intregu si camera trece apoi la discussiune generale mai restrinsa a supra bugetulu ministeriulu pentru apperarea tierrei. La acestu obiectu vorbescu în acesta sied. Gabr. Várady, Ladisl. Tisza si Gr. Patrúány.

Siedintia de la 6. Martiu 1873.

Siedintia se deschide la tempulu indatenu.

Ladisl. Tisza, avendu în vedere, că în diariulu „Reform“ d'in Pest'a au apparut nisce comunicate detaiate despre conferintele si negociatiunile ce s'au tienutu între guvernulu ung. si banca nat. de Vienn'a de la 1867 incoce, — interpellada pre ministrulu de finencie, că au acelle comunicate caracteru officialu seau nu? Daca da, apoi cu scirea seau la ordenulu ministrului s'au publicatu? Si cum se pote unu o assemene procedere ca acerea ce ministrulu o observafacia cu interpellatiunile ce i se addressedia? Daca nu, apoi bugetu d. ministru a eruá si a trage la respundere pre cei ce au facutu acesta fapta scandalosa? — Interpellatiunea se presinta în scrisu ministrului concerninte.

Ministrulu pentru aperarea tierrei, Béla Szendé respunde la interpellatiunea ce i s'a addressatu d'in partea deputatulu Lud. Kármán, cu privire la adjustarea si organizarea armatei de honvedi pentru casuri de mobilisare. Respunsulu este lungu, dar intiellesulu lui pre scurtu este, că tote ce sunt gat'a si asiediate la îndemana în acelle locuri, unde se affia truppele. Ellu assecura pre interpellante, că truppele pentru aperarea tierrei, la casu de mobilisare si inca în primulu momentu allu mobilisarii, nici întru privintia nu voru fi mai pucinu adjustate decât truppele d'in armata comuna.

Camera trece apoi la ordenea dillei si

continua desbateră generală mai restrin sa a supra bugetului ministrului pentru aperiarea terrei. In siediŃia de asta-di vorbescu la acestu obiectu Em. Ivánka, Massimil. Uermény si Gabr. Ugron.

Discursulu.

dlu deputatu natiunali Dem. Bonoiu, rostitu in Camer'a reprezentantiloru Dietei unguresci, in siediŃia din 26 fauru n. a. c. la desbateră generală a supr'a bugetului ministeriului de cultu si de instructiune.

On. Camera! Candu bugetulu de statu s'a desbattutu in generalitate, mai de multe ori am auditu amintindu-se că, caus'a stării nostre financiare de astadi, resp. a deficitului ce se arăta, sunt multele investitiuni utile si fructificatorie, Marturisescu, on. camera, că daca aceste multe investitiuni le-asiu vedé in bugetulu acestui resortu ministeriale, in mare seau cellu pucinu intr'o insemnata parte, de feliu nu asiu affá insufflatoria de ingrigiri starea nostra financiara; d'in contra asiu vedé usecurata pre viitoriu instructiunea poporului, si prin acést'a asiu vedé pusa o firma basa pentru viitoria nostra inavutire publica, si — pre ce trebeu se punemu mai multu pondu, pentru dezvoltarea consciintiei de detorintia cetatiensca, in inim'a fie-carui fiu alu acestei patrie. Pentru că, de si et. d. deputatu Al. Molnár, in discursulu seu de alalta-ieri a afirmatu cumcă nu numai bani lipsescu pentru crescerea poporului, ci si alta ce, adeca lucru, poteri si dispuŃetiuni energice — trebeu se observu că totu-si banii sunt factorele principalu, că-ci fora bani nici nu se potă lucrá si nici dispuŃetiuni energice nu se potă face.

Eu credu, on. Camer'a, că pana cadu nu vomu cultivá terenulu instructiunei si crescerii publice, pana nu vomu generalisá cultur'a acestui terenu, si pre cătu timpu vomu impartesi la avantajiale publice numai una natiunalitate, pre cont'a celloru-lalte; desclinitu, pana candu in atitudinea confessionalitatiloru vomu vedé o icona inspaimentatoria, cu nnu cuventu, pana candu nu vomu pune temeiu pre crescerea si cultur'a totoruru poporeloru d'in tiera, si pana candu nu ni vomu deschide ochii, ca se no convinsam, ca atitudinea confessionalitatiloru nu este de felu periculosa statului: pana atunci acést'a crescere generală a poporului eu nu o voiu tiené assecurata, si pana atunci vomu poté carpi starea nostra financiara de asta-di pre mane, seau prin imprumutu seau priu urcare a unei-a seau altei dări, dar — dupa mine, radicalminte nu-i vomu poté ajutá, si sublim'a scintintia a ministrului de finantie „se damu statului ce e a statului,” va remané o pia dorintia. Pentru că, tienu nepossibile crearea unei legi, prin care se se assecuru acestu sublimu scopu, pentru că aceea pote aduce numai consciintia de detorintia ce are se se desvolte in inim'a fie-carui cetatienu; dar atare consciintia se pote desvolta numai prin crescere si cultura.

On. Camera! Eu, condusa de convictiunea mea, dechiaru d'in capulu locului că, nu numai acceptu bugetulu de basa pentru desbateră specială, nu numai votediu singuratecele rubrice, ci spunu fora nici o reserva, că asiu votá si mai multu: de si — cu privintia la intrebuŃtiarea summeloru preliminaru, am a face unele reflesiuni, pre cari inse le voiu desfasiurá mai apoi.

On. Camera! Cu privintia la revisiunea legii pentru instructiunea publica s'au d'isu forte multe, dar s'au d'isu — nu d'in acellu punctu de vedere, d'in care eu am se vorbescu, si acestu-a este punctulu de vedere alu natiunalitatiloru si confessionalitatiloru. Sciun, on. Camera, că amintirea acestui punctu de vedere in acést'a Camera este ceva-si nepopularu, ca se nu d'icu odiosu; sunt inse detorintie, pe cari omulu trebeu se le implinesca in ori si cari imprejurări, si eu acést'a detorintia in acestu casu trebeu s'o implinescu cu atátu mai vertosu, pentru ca spre acést'a me deobliga nu numai convictiunea mea, ci si poff'a mandantiloru mei. Eu credu adeca că detorintia mea de reprezentante aduce cu sine, ca plecarea si dorintia ce am observatu lá una parte a poporului, se le spunu on. Camere si credu că mai bine mi implinescu detorintia prin interpretarea decátu prin retacerea sentimenteloru poporului. Si eu punu mare pondu pre revisiunea legii pentru instructiunea publica, si recunosc necesitata ei, pentru ca se se sparga in fine paretele ce desparte scolele co-

munali de celle confessionalu. Că-ci in ultim'a analiza, scopulu ambeloru este crescerea poporului. Dacu vremu deci se promovemu acést'a crescere, apoi nu este ratiunali ca se facemu dispuŃetiuni prin cari acesti doi factori se despartu si se instraina unulu de altulu, ci d'in contra, se cuvine ca se-i impreunamu. Cum stámu asta-di cu scolele confessionalu, — aceea scim d'in reportulu d'ni ministru, substarnutu Dietei. De altmintealea, in teoria principiulu scoleloru comunali e correctu, in teoria si aceea e correctu, ca sciintia se nu aiba nimica comunu cu religiunea. In patri'a nostra inse, unde sunt m.i multe religiuni si natiunalitati acést'a teoria — dupa mine, nu se pote practisá, seau d'acu in parte se pote, ca totu-si nu va promové de felu crescerea poporului. Că-ci in patri'a nostra cea mai mare parte a confessionaliloru, nu se va poté emancipá de aceea seculara preocupatiune, dupa carea intre religiune si instructiune essiste o legatura strinsa. Dacu luámu deci in consideratiune referintiele patriei nostre, vedemu că la noi amintit'a teoria numai cu sacrificarea crescerii si culturii generali se pote aplicá.

Sé vedemu deci, in ce proportiune stau propriaminte scolele confessionalu facia de celle comunali. Din reportulu ministerialu resulta că, in 1871 au fostu 751 de scole comunali si 13,545 confessionalu. Numerulu scoleloru comunali deci este abia 6 procente d'in numerulu totalu alu scoleloru d'in Ungaria. D'in acést'a urma, că numai 6%, se impartiescu la ajutorulu de statu, si la acea inspectiune a statului ce dispune lagea pentru scolele poporali. Si cumcă este asiá, se vede si d'in acea parte a reportului, care ni specifica ajutoriele de statu, acordate scoleloru. Pentru ajutorarea celor 108 de scole cem. s'au intrebuŃtiatu 163.221 fl. pre candu pentru ajutorarea invetiatoriloru de la tote scolele confessionalu s'au intrebuŃtiatu totu in acelu anu 19,780 fl.

On. Camera! Cumcă pre langa o ajutorare ca acést'a scolele poporale nu potă prosperá, aceea nu este de lipsa se o mai spunu. Dar pote că va d'ice cine-va, că propriaminte nici nu se cuvine a ajutorá scolele confessionalu, de ora ce prin ajutorarea loru d'in partea statului, s'ar vatemá autonom'a confessionalitatiloru. Eu nu potú fi cu totulu de acést'a parere, pentru că autonom'a confessionalitatiloru numai ntunci s'ar vatemá, d'acu statulu intru tote ar dispune de aceste scole; d'acu statulu ar denumi pre invetiatori si d'acu d'in aceste scole s'ar intentioná a se scote datinele religiose si limb'a materna a respectiviloru. Nu se vatemala inse de felu autonom'a d'acu statulu ajutara scolele confessionalu pe cari respectivele confessionalitati nu le potú sustiené ele inse-si cu propriile loru poteri. De asemenea nu se vatemala autonom'a, d'acu guvernulu ar face dispuŃetiuni ca autoritatile politice in sfer'a loru de activitate se springinesca scolele confessionalu pentru că scim, cumcă autoritatile confessionalu n'au potere essecutiva.

Sé contemplámu acést'a cestiune dupa esperiintia vietii practice. Cum stámu cu scolele confessionalu? Ca vai si amaru. Elle sunt lassate cu totulu pre sine, fora ca statulu séu municipiale se le spriginisca in care-va privintia, fora ca poterea essecutiva se li intinda mana d'ajutoriu pentru prosperarea loru. In daru autoritatile confessionalu emittu ordinatiuni si facu dispuŃetiuni pentru repararea scoleloru, suplinirea defectelor, si pentru scoterea lefeloru invetiatorescu, că-ci ele n'au poterea d'a face ca aceste se se essecute, éra autoritatile politice in locu de ajutoriu, li respundu că: *ele n'au nimica de a face cu scolele conf.* Dar' nu că nu li se dá ajutoriu, ci municipiale li punu pedeca chiaru! Au dora nu este aceea pedeca, candu d'in bugetulu comunitatiloru se sterge preliminarulu facutu pentru scola? Apoi — repetiescu, autoritatile confessionalu nu sunt astfolu organizate, pentru ca ele inse-si se potă arunca si scote dările necesarie. Si in acést'a privintia mi iéu voia a me provocá la unu passagiu d'in discursulu de alalta ieri allu stimatulu d. deputatu Ant. Csengery. Dsa a d'isu adeca, cumca detorintia d'a cresce copfii in prim'a linia este a parintiloru dupa acesti-a inse a besericii si a comunei. Trebué deci se impunemu comunelor detorintia d'a luá in bugetulu loru si bugetulu scole, ca si ori care alta causa administratiunale, respandirea luminei spiritualu intocmai ca si iluminarea stradelor.

Sé-mi permita on. Camera a indreptá la acestu locu o intrebare catra ea in sa-si si catra d. ministru, intrebarea că: *consentiu ore cu*

parerea st. d. deputatu? Dacu — da, atunci marturisescu că nu pricepu, cum pote se se intemple ca in — tota tier'a asiá dicundu — comitatele se nu permita luarea cheltuielor scolari in bugetele comunali, d'in cauza că scolele sunt de caracteru confessionalu? Apoi acést'a opré'a este de mare dauna pentru causa; pentru că prin dári none si diferite de celle publice comunei se instraina poporul de scopulu acestoru dári adeca de crescerea religioasă; dar' acést'a eu credu că nu pote se fia intru interesulu statului; că-ci este unu vechiu adevuru, că religiunea este fundamentulu societătii omenesci.

Asiá suntému, on. Camera, si cu cestiunea invetiamentulu obligatoriu. Antistii comunali, pretorii si in multe casuri nici inspectori de scole, nu punu multu pondu pre invetiamentulu obligatoriu, in scolele confessionalu; éra autoritatile confessionalu, precum de repetite ori observai, neavendu potere essecutiva, potemu dice că, scolele conf. sunt lassate in mij'a lui Ddiea seau cu alte cuvinte, elle depindu de la bunavointia si zelulu notariului si judelui comunalu, precum vedemu acést'a pre fia-care d' d'in esperintia.

On. Camera! Aici vorbescu cu deosebire de acelle comune, in cari toti locuitorii sunt de una confesiune. Si totu-si, si in acestea nu prosperédia scolele conf. d'acu nu le cauta si spriginisce antistia comunale. Ce se d'icu apoi despre acellea in cari locuitorii sunt de diferite confesiuni? Aci, trebeu se me provocu la §-lu 25 d'in art. de lege 38: 1868, care dice că: „acolo, unde comun'a si pana acama — fora differentia de confesiune — a sustienutu scolele, se lasa in libera voia, a continuá usulu de pan'acú.” Ce urma d'in acést'a dispuŃetiune permisiva a legiloru? Astfelu că, celle ce remanu confessionalu, se suprima totalminte. Dreptu dovéda, me provocu la unu casu concretu. S'a intemplat de tocmai in Aradu, nainte intrării in vietia a legii pentru instructiunea publica, tote scolele s'au sustienutu d'in averea si venitul comunu allu orasiului. Dupa introducerea legii, scolele s'au decretatu de comunali; locuitorii de confesiunea gr. or. inse n'au vrutu se-si face scolele comunali. Consecintia a fostu aceea, că 3/4 d'in locuitorii orasiului consuma totu venitul comunu allu orasiului, pentru scolele lor, éra 1/4 parte nu se bucura de nici unu venitu de si sunt posesori cu celle 3/4 pre averea orasiului; consecintia este aceea, că pre candu orasiulu pre sém'a scoleloru gr. or. preste totu a acordatu 3000 fl. pentru scolele comunali sunt 28000 fl. preliminaru, d'in averea comuna a orasiului! Si acést'a pentru aceea, pentru că romanii de confesiunea gr. or. n'au vrutu se-si striforme scolele in comunali, d'in cauza că nu si-vedu assecurata limb'a maicii si datinele loru religiose. Pré naturalu, dupa-ce intradovederu, este unu mare defectu alu legii concerninte ce pentru casulu candu scolele confessionalu se prefacu in comunali, nu se dá nici căta gaantia, cumcă in elle se voru sustiené usurile religiose si limb'a locuitoriloru si că la acellea se voru aplicá invetiatori de natiunalitatea concerninte. Că-ci d'acu legea ar fi prevediutu acést'a, de-si nu tote, dar' celle mai multe scole ar fi asta-di comunali.

Pote, on. Camera, că, vorbindu intru interesulu confessionalitatiloru, multi voru dice că sum ultramontanu fanaticu. Eu inse vorbescu aci de o confesiune, in care scolele nu gemu sub apesarea clericala, pentru că autonom'a acestei confesiuni e astfelu organizata, încátu mireni sunt in precumpenintia reprezentati in tote agandele ei. Eu deci nu sum fanaticu pentru confesionalismu, ci pentru luminarea poporului, pentru că numai in acést'a vedu garanti'a viitorulu patriei nostre. Dacu considerámu referintiele factive de vietia d'in patri'a nostra, ne convingemu, că e eu nepotintia a luá crescerea poporului d'in man'a confessionaliloru. Dar' si d'acu ar fi eu potintia, totu-si e intrebare: d'acu aceea ar fi eu cale — d'in punctulu de vedere politicu séu alu liberalismulu?

Apoi, on. Camera, statulu, in cătu pentru trecutu, nu se pote plange de felu in contra confessionalitatiloru. Că-ci pan'acuma confessionalitatele au esoperatu crescerea si cultur'a poporului si institutele protestante, buna óra, au datu patriei multi barbati eminenti. Astfelu fiindu, d'acu vomu judecá nepreoccupati, trebeu se recunoscemu, că statulu detoresce confessionalitatiloru multiamita pentru meritele loru pre terrenulu culturei poporale. Nu vren eu,

on. Camera, ca scolele confessionalu se nu fia supuse inspectiunei supreme a statului; d'in contra, eu pretindu ca statulu se essercedie a supra loru o inspectiune cu multu mai rigurosa. Voindu inse acést'a, vren totu o data ca guvernulu să indetoresca autoritatile confessionalu a-si implini cu acuratétia detorintia loru, dar' facundu acést'a se-li dee si possibilitatea d'a-si efeptul dispuŃetiunile, adeca se impuna autoritatiloru politice a li tinde mana de ajutoriu pentru efeptuirea dispuŃetiuniloru facute pre terenulu scolasticu.

(Finea va urmá.)

Satu-Mariu, in Febr. 1873

Pre drumulu de la Satu-Mariu, spre Baia, este situata comun'a A p a, unde ajungandu callelorulu lu cuprinde nimie, vedendu maréti'a casa parociale stralucindu langa pompos'a beserica, care ca gemeni insuffla strainiloru respectu catra religiune si natiune, éra filloru nostri intindu essemplu de immitatu.

Acést'a casa par. acum 2 anni nu essistá, inse zelosulu parocu Iosifu Popu de Lemeni indata ce s'a mutatu in Ap'a 1870 vedendu, cumcă neci casa par. neci scol'a nu e dupa devis'a vietiei salle „prin fapte a folosí natiunei”, d'in tote poterile a nesuita a emendá gresielele trecutulu, si ca ajutoriulu seu moralu si materialu a sucurge indigintiloru ardente. De-ora-ce inse beseric'a n'a avutu neci unu venitu, dupa dessele consultari, tienu te cu poporulu, a affatu consultu: pre callea vener. ordinariatu a recurge la ministeriulu de cultu pentru ajutoriu d'in fundulu religionariu. Si in buna sperantia — că d'acu jidoviloru li se dá ajutoriu spre redicarea sinagogelor, de siguru si romanulu i se va dá d'in fundulu acellu-a, in care a incursu si sudorea lui, chiaru ca a rom. cat. magiari — a depusu fundamentulu casei si a continuatu lucrulu intreprinsu. Intre acestea a sositu resolutiunea ministeriale, in urmarea carei-a, se denegá ajutoriulu cerutu si speratu. Nu a desperatu inse convingundu-se, că sortea romanulu in patri'a sa e: pati et sufferre, ci că se-si ajunga scopulu, spesele recerute la edificare le au accoperitu d'insulu, si asiá cu propriile salle spese a edificatu maréti'a casa parociale, carei-a asemenea — afara de cea d'in Tripu, edificata totu de acestu energiosu preotu — abia credu se se mai affle in dieces'a Gherlei.

Sciindu că numai scol'a confessională e medicin'a, care-lu pote scapá pre romanu de peritiunea magiarisatoria a tendintiloru stepiniloru nostri, cati calculau că intre giurstarile triste pentru noi, in cari se affá scol'a romanésca usioru si-voru poté ajunge scopulu a o preface in scola comunala; inse prelaudatulu parocu a nemicitu scopulu tendentiosu; prevenindu reulu pentru-cá indata dupa 1-a admonitiune, se mntá d'in cea vechia, si o stramuta in scola, care acuma e scola correspundietoria legiloru, si pre langa acést'a o a indiestratu cu tote recerintiele pretinse de lege, asiá cătu scol'a cea delassata d'in Ap'a, adi pote servi de modellu multoru scole romane. Prin aceste fapte energiose a nemicitu de totu midilocene si scopulu magiarisatoriu, si a doveditu cu fapt'a, că eu ajutoriulu lui Ddieu si cu poteri unite romanulu in restempu forte scurtu, e capace a face multu.

Acum candu tote sunt gat'a cu innascut'a-i prudentia, induplica parintii inca nededati la asiá ce-va, a-si tramitte pruncii la scola, la ce e spriginutu de bravulu nostru jude cercualu D. Simeonu S t a n u, care, onore lui! manifesta zelu neobositu pentru prosperarea si infiorarea scoleloru romane.

Dacu vomu reprivi la trecutulu acestui eminentu preotu, ne vomu convinge: că tota vietia lui e unu sfru neinteruptu de activitate (a se vedé „Sionulu Rom.” d'in an. I.) lamuritu prin faptele, ce dovedescu si voru dovedí posteritatii, că acolo a traitu unu barbatu devotatu besericiei si natiunei, in antea carui-a chiaru inimicii si pismasii sunt si voru fi siliti se-si plece capulu si se se rusinedie.

Meritele cascigate pre terrenulu besericescu si scolasticu, d'acu sunt considerate de timpuriu indemna la nobila emulatiune éra d'acu nepotismulu si alte respecte secundarie le inabusescu, suffere baseric'a si stagnédia educatiunea. Ne nutresce firmá sperantia, că Ssa bunulu nostru Archiereu! dupa intielleptiunea sa parintésca va luá in demna consideratiune.

ne tota ostentat pusa pentru marirea lui Dumnediu, si cultura poporului seu! Atunci apoi „exempla trahent“, că-ce dieu „sunt rai nates in gurgite vasto.“ *Pacalitu.*

VARIETATI.

*. (Balulu romanesc) arangiatu de societatea lit. „Romania juna“ a civilor academi d'in Viena in 1. Martiu, 1873. in folosul cabinetului de lectură — nu numai că au fostu mai splendidu de cătu cellu d'in annulu trecut, dar au fostu totu'dodata si unulu dintre celle mai succese baluri elite alle Viennei. Publiculu d'iu clasele mai nalte alle societatii, atātu de numeroși — de-si altucum cea mai mare parte strainu — care au luat parte la acēsta petrecere e o dovēda eclatanta a gradului de cultura sociala de care se bucura acēsta brava si laudabila junime in capital'a Austriei. Domnele patronese alle balului Matild'a Dumb'a, Mari'a Filipianu si Elen'a Marenzeller (nasc. principessa Ghic'a) prin amabilitatea lor, precum si membrii comitetului: dr. Al. Popoviciu presiedinte, Valeriu Bologna secretariu, J. A. Dobroviciu cassariu, S. Vulturescu, J. Anca, E. Filipianu, J. Popazoviciu. P. Danu. V. Babesiu, V. Nicolescu, Dr. Anonoviciu si J. Radu merita cu deosebire totu respectulu si tota recunoscint'a atātu d'in partea distinsului publicu participatoriu cătu si a demnei tinerime vinnese pentru successulu moralmente si materialmente deplinu. D'ntre celebritatēle cari au participatu la acēsta petrecere afara de celle d'in Viena, amintim pre ambasadorele d'in Persia Malcom-Chan si generalu Mehemed-Aga d'impreuna cu secretariulu ambassadei, cari toti trei s'au presintatu in costumulu loru nationalu si dupa cum s'au exprimat insu-si ambasadorele si-au petrecutu de minune la acēsta petrecere europeana, dovēdindu acēsta mai cu sama prin aceea că au si jocat — de si pentru prim'a ora in viet'a sa unu cadriulu cu un'a d'in patronesele balului. D'ntre Romanii d'in Pest'a inca participara ca oșpeti, D. Capit. imp. r. Ionu Vornic'a si D. Dr. Eug. Mocioni, 6ra d'ntre tinerii acad. Traianu Popescu si Teod. Nedelcu. — Societatea a fostu forte animata si balulu au duratu pana in reversatulu dioriloru.

*. [Ajutoriu de stat]. Invetiatoriulu rom. gr. or. d'in Dusiesci (prefectura Biharzei) D. Ioanne Hulea, in urmarea unei grele inflamatiuni de ochi si dupa mari suferintē de doi anni, perdiendu-si vederea, au fostu primitu (Juliu 1872.) in spitalulu „Rochus“ d'in Pest'a, unde dupa operatiunea celebrulu oculistu Dr. Sichelosi avu norocirea d'a-si recastigā vederea unui ochiu, — mai nainte de a fi dimissu d'in spitalu, unde petrecusse 7. lune de cura, au fostu imbucuratu (in 22 febr. 1873.) cu unu ajutoriu de 50 fl. (se cerusse 100 fl. dar Romaniloru guvernulu ung. dā cu man'a oca avara a vitregului) ce, d'in fondulu de ajutoriu, votatu spre acēstu scopu i-a assemnatu ministriulu cultelor si allu instructiunii publice D. Augustu Trefort, care intreventoriulu au declarat, că dsa nu face osebire de nationalitate sau confessiune, ci dā unde vede lips'a. — Pentru acēsta fapta umanitaria primesca D. ministru multiamire d'in partea ajutoratului; asemene multiamire se aduce si dlui D. Sichelosi, care ordonā susceperea in spitalu a respectivulu si care prin abilitatea si continu'a cura scapā de cumplita nenorocire pre susunumitulu invetiatoriu, reintorsu la locul nascerii sale.

*. [Incendiu.] In 1. Marte erupse unu incendiu terribilu in comunitatea San-Mihálytelke (cottulu Turd'a) si mistui locuintēle si proprietatēle a 26 locuitori asemene prefacē in cenusia si baseric'a romana unita d'acolo. Daun'a se urca preste 10,000 fl.

*. [Despre Magnetismu.] Dupa incercārele, ce s'au facutu in Franci'a s'a aflatu, că magnetismulu tocmai asiē se pote condensā, că si electricitatea. Spre a probā acēsta si prin experimentare separata, s'a pregatitu unu magnetu in forma de potcova mare, d'in 10 lepede de otielu deplinu omogenu, d'in care fia care apesā 10 chilogramme. Acēstu magnetu apoi pu intaritu de unu cārligu, ce stā intr'o bārna de lemn. Potcov'a invelita cu fire de drotu s'a addusu in legatura cu o batteria bunsniana de 50 elemente, cu care magnetulu se pote face seau pozitivu seau negativu elec-

tricu. Una mica pēna orizontale aretā variatiunile. Lespedii de ferru, acatiate de fia care lepede a magnetului sierbean că anghire. Luse innainte de ce se acatā o astfelu de lepede, se facea că fluvulu electricu se infuintēdie vre-o căte-va minute a supr'a magnetulu si apoi se intrerumpea, astfelu in cătu acēstu-a trebeu se si-recapete saturarea de mai inainte. Dupa acēsta apoi se acatā lepedea si acēsta apesā 140 cilogrami. Acum 6ra se facea, că fluvulu electricu se cursēdie pucine secunde a supr'a magnetulu, si apoi se acatā a duoa lepede; inse acum se aretā, că in locu de 140 magnet. portā 800 cilogramme; si prin procedur'a acēsta s'a potutu ajunge, de magnetulu porta enormulu pondu de 680 cilogramme una septemana intrega. Si numai dupa ce fura departate lepedele de ferru acatiate, potcov'a magnet. si-recapeta poterea sa magnetica originaria. Astfelu dara si magnetismulu se pote condensā, că si electricitatea.

*. [Demisiunare si numire]. Prin decretu imp. d'in 5. Martiu, a. c. Wil. Tóth este redicatu d'in postulu seu de ministru de interne, conferindu-i-se in semnu de recunoscintia pentru serviciile sale (absolutistice-centralistice) mare crucea ordinei lui Leopoldu si demnitatea de consil. int. de statu fara tasse (si probalente fara a i-se mai cere vre unu saatu), 6ra in loculul lui prin altu decretu imp. totu d'in aceea-si di, este numitu contele Juliu Sappari, despre care fama vorbisse mai d'inainte.

*. [Decoratiune.] Dr. Leopold Grosu, secret. la despart. sanetariu allu minist. de interne au fostu prin decretu d'in 3 Martiu, a. c. decoratu cu crucea de cavalleriu a ordinei Francisu-Iosifu, pentru serviciile puse pre terrenulu sanitariu. Nu cum-va meritele acēstui domnu de la despartimentulu sanitariu „administrativu“ alu ministeriulu de interne consistu chiaru in servitiile negative, de ora ce anghin'a-diferentis, dupa ce au grassatu mai bine de unu annu ci au rapitu victime cu miile, in fine auncetatu de sine, ceea ce, precum se vede, se attribue acum mesurorulu ce ministerulu nu le-a luat si doctoriiloru ce Dlu Grosu nu le-au suppeditatu de ielu, de ora ce insu-si ni-a datu informatiunea orale, că natura locurilor, unde grassā cium'a de gutu si unde dsa facusse escursiune oficiale, este astfelu, încātu ajutoriulu guvernulu este aproape imposibile, pentru că satele resp. sunt asiediate pre munti, casele imprasceiate in mari distantie, pre costele dealuriloru si prin vāllii adancē, că acolo ar lipsi chiaru locuintē unde s'ar potē adaposti organele sanitarie, cu unu cuventu, că cercetarea bolaviloru numai d'in candu in candu s'a potutu efectua. Tote, că tote, dar sumele de bani s'a spesatu doctoriiloru fara a-si fi plinitu misiunea si detorint'a. In asemene impregiurārii decoratiunile devinu addeverata ironia.

*. [Rectificare.] D'in mai multe părți ni s'au facutu verbalmente plansori in contr'a tendintēi articulu d'in Nr. 13. a. c. allu „Fed.“ Subsemnatu „Unulu d'in cei Cinci.“ in care se face istoriculu societatii „Petru Maior“ si se descrie constitutērele ei. — Ceea ce privesse tinerimea acad. Red. „Fed.“ ne avendu cunoscintia de a dreptulu despre celle petrecute in sinulu acēlei soc. de sine se intellege, că neci approba neci desapproba fapte ei necunoscutē, ci daca dā locu la recensiuini criticatorie, reserva totodata cu imparialitate locu si celloru in dreptu de a reclamā. Colonele „Fed.“ s'au pururea deschise collaru ce s'ar semē vetemati prin cutare art. publicatu. — Era cătu pentru D. Iosifu Vulcanu, presiedintele societ. amintite, dupa informatiunile ce avemu, constatāmu cu placere că Dsa n'a luat parte activa la variatēle discussiuni a supr'a adoptārii modificatiuniloru facute de guvernulu la unii §-id'in statute, ba neci influintia fia directa, fia indirecta a supr'a membriloru soc. n'au essercitatu, prin urmare iusinatiunile in asta privintia nu potu attinge pre D. Vulcanu, alle carui sentiminte nationali nu potu fi obnosie la banuele, — daca Dsa au primitu presiedint'a chiaru si en statutele schimbate, au fostu, pentru că au consideratu „scopulu“ mai pre ansu de unele „susceptibilitati“, cari in precari'a situatiune polit. in carea ne aflāmu actualmente nu multu ar folosi. Red. „Fed.“

*. [Convocare] Dlu adv. Dr. Ionu Borcia invia inteligent'a romana d'in Fun-

dulu regiu la o adunare, ee se va tienē la Sabiu in 13 Marte a. c. st. n. in care se voru consultā despre organizat. Fundulu reg.

*. [Sciri literarie mai prospete de la Bucuresci.] D'intr'o epistola privata ce ni veni de la una mana amica scotemur urmatoriile noutati, ce credem că sunt de interese si pentru cetitorii nostri. — In 11/23. Febr. a. c. iubitul poetu allu Romaniloru D. Giorgiu Simonu au avutu una conferintia la Athenau, — dsa au vorbitu despre poetulu Conache, facandu biografi'a lui si analisea opereloru sale. D. Simonu au potutu fi multumitu de successu, că-ci, — precum ni-se serie, — au fostu applaudatu cu frenesia in nenumerate ronduri. — Totu d'in acēa scrissore aflāmu scirea preaplacuta că in currēndu are s'e apparu in Bucuresci una Revista ilteraria — istorico-scientifica, intitulata „Revista contemporana“ pre care o intreprinde agerulu avocatu si patriotu Petru Gradisceanu. S'au inscreissu mai multi colaboratori emineenti d'ntre cari si D. Sionu. Ea va appare in form'a revistei franceze „Revue des deux mondes“ cu pretiu de 30 lei n. pre annu.

Austri'a. In 5. Marte ministrii tienura consiliu mai multe ore. Feudalii se adunarea la o consultare. Dalmatienii voru tienē sér'a in 5. Marte siedintia, in care voru statori tienut'a, care voru observa-o in camera reprezentantiloru. Contele Fedrigotti, deputatu d'in Tirolulu sudicu, asemene voiesce a formulā in o declaratiune punctulu seu de vedere, care lu-va ocupā facia de reform'a electorale. Sambet'a se va dá a trei'a cetire despre legea principale, referitoria la esecutarea reformei electorale. Lunia se va pune apoi la ordinea dilei si intr'o diua are se fia deliberata.

In 6 Marte toti deputatii galiciani parasira Viena, bagu sema, că se nu si-mai occupē locurile in camera si se-si depune mandatele. In siedintia de la 6 Marte a camerei deput. galeriele erau indesuite. Abatele Bertagnoli (deput. tirol.) dechiara in scrisu, că nu pote luā parte la desbaterile asup'a reformeielect. Referentele Herbst presinta reportulu despre reform'a electorale. Grocholsky dechiara in numele seu si a amiciloru sei de principie, că nu se tienu indreptatiti a colucrá la desbaterē acēstui proiectu, si neci indirecte nu voiescu se colucre la ea; dupa acēsta polonii, asociati de dep. Cerne parasescu sal'a siedintieloru. Assemene face si dep. Bossi Fedrigotti. Dupa inchaiarea siedintiei Auersperg, ministriulu presiedinte reportā imperatorelui despre resultatulu desbaterii reformei electorale.

Americ'a. Grant, a dou'a ora alessu fiindu de presiedinte alu Republicei Americi de nordu, publicā unu discursu (mesagiu) de inauguratiune. In acēstu discursu presied. accentuā că elu are experientia de patru anni si, că toena asiē că in trecut, asemene, si in presinte se va nisuf a sustienē legalitatea si a lucrā spre binele intresseloru tieriei, care inca nu sa reculesu de la efectele revolutiunii. Nu este necessariu a provocā noue cesuni, ci a nisuf la restabilirea concordiei, la innaintarea creditulu, comerțulu si artelor. Eu amu cea mai ferma convoițiune, dice Grant, că lumea civilisata se plēca catra republica. Republic'a nostra este menita a fi steau'a, care va conduce celelalte. Cu tote că resultatulu resbelulu civile a fostu emanciparea sclaviloru, acēsta totu si inca nu possuēdre drepturile civile. Acēsta nedreptate trebeu se incepte. Grant vine a vorbi si despre India si dice, trebeu se nisui a innaintā si civilisatiunea Indianiloru, seau, dacă acēsta nu se pote ajunge cu neci unu pretiu, trebeu se scuscopamu resbelu de estirpatiune. In fine discursulu se inchiaia cu urmatoriile: Cestiunile referitorie la estinderea imperiulu si cu-

ceierea altoru tierre, o lasē venitoriu lui, că-ci elu (Grant) acēstea numai atunci le va approbā, deca poporulu le va voi. Elu crede că Ddieu pregatesce lumea că se fia un a natiune, care se vorbēca un a limba si care numai are lipsa de armate si naie.

Ispani'a. La Irun se desvoltā lupta formale intre carlisti si truppele guverniale; se dice că acēste-aru fi invinsu. Guvernulu ispanu are de cugetu a investī pre generariulu Serrano cu potere dictatoriale. Figueras va presintā unu proiectu, dupa care in 10 Aprile se voru escrie alegerile si in 15 Maiu se va convocā nou'a constituanta. Guvernulu va face cestiune de cabinetu d'in convocarea constiuantei, 236 deputati radicali se dechiararā in Adunarea nationala contra convocarei constiuantei. Multi setemu d'unu conflictu pre stradele Madridulu, pentru că unii republicani esaltati voiescu disolverea Adunării. Toti membrii commissiunii sunt contrari proiectulu guvernulu, referitoriu la suspinderea siedintieloru Adunării; cu tote acēstea ministrii Salmeronu si Castelar nu se voru retrage, ci voru acceptā reportulu commissiunii, pentru că apoi se demisionēdie seau se disolve Adunarea. La San Roche, aproape de Gibraltar, 200 carabinieri si officierii lor se alaturarā carlistiloru. Comunicatiunea pre călile ferrate cătra Franci'a este restabilita.

Olia si Dorogorey. conducatori de bande carliste stau cu 4000 barbati innaintea cetatēi Pampelun'a; garnison'a sa retrasu in fortaretia. Armad'a de nordu este aproape desorganisata. Regimentulu Pavi'a a depusu pre colonelulu seu. In Cataloni'a se escā lupta infriocosiatā intre trupele guvern. si intre federalisti. In Barcellona'a stau 18,000 feciori, inse fara a potē pune in ei multa incredere. Miscārile carliste d'in Velez si Malaga fura innadusite.

Sciri electrice.

Paris, 5. Mart. Asta-di sosi aci unu trenu espressu cu 300 persoane d'in Madridu, cari appartienu ilaltei aristocratie si spunu temerile loru despre eventualulu macellu ce are s'e intemple in capital'a Ispaniei. (Veclii pil tori si machinatori in contr'a republicei au mirositu că li-se pregatesce resplat'a, dupa ce inse o luara la sanetos'a cu anevoe are s'e se intemple macellulu Red.)

Paris, 5. Mart. Discursulu de eri allu lui Thiers fece impessiune reconcil'atrice. Diuariele republicane dīcu ca stang'a au votatu in contr'a potestatii de constituante a adunării constituate a adunării nationali 6ra nu in contr'a lui Thiers.

Propriet., edit. si red. respundiet. :

ALESSANDRU ROMANU

Sifilitic'a si impotentia, fia vechie seu de curundu nascute,

se voru tratā dupa metodulu homeopaticu de Dr. I. Ernst, Pest'a, strad'a idoliloru (Göttergasse) nr. 6., etagiulu II., usi'a nr. 15., de la 2-5 ore dupa media-di.

Acēste morburi se trateza a desse ori in modulu celu mai usioru cu dose mari de iodu si argintu viu, si acēsta se face numai spre ajungerea unui resultatulu momentanu. Patientii vindecati in modulu acēstu-a voru cadē ma curundu seu mai tardu in morburile celle mai infricosiate, încātu inca in aducele betranetie voru avē, dorere, a siferi greu de cōscintiile acēstei tratāri usiore si superficiale. Scutu contra acēstoru feliu de pericle oferu metodulu de tratere homeopaticu, care, precum este cunoscutu, nu numai că vindeca doreriile celle mai invecitate, ci effectulu lui este asiē de binefacutoriu, încātu nu lassa nice cea mai mica temere de urmāri rele. Diec'a ce se vi prescrie este simpla si usioru de tienuta.